

MARKO KAPUS

Mojster Bolfgang Angeli z glasbili freske v cerkvi sv. Janeza Krstnika na Mirni 1463

fotografska razstava

»S preišljeno vsebinsko zasnovo in paletu uglajeno razgibanih in barvno čudovito uglalšenih svetniških in angelskih postav se obok mirnske župnijske cerkve uvršča v sam vrh slovenskega stenskega slikarstva v drugi polovici 15. stoletja, s sintezo spodbud iz naprednejšega severnega slikarstva (nizozemskega in nemškega – op. p.) in domače tradicije pa predstavlja tudi največ, kar je ta umetnostna dejavnost lahko ustvarila na svoji razvojni poti v smeri gotskega realizma ... Če se naše stensko slikarstvo 15. stoletja lahko s čim pohvali pred širšo javnostjo, z nečim, kar bo zrcalilo tako specifičnost naših umetnostnih teženj kot tudi doseženo stilno stopnjo evropskega slikarstva in kar bo hkrati vzdržalo obča merila kakovosti, potem bodo to svetniške postave z oboka prezbiterja župne cerkve na Mirni na Dolenjskem, delo Mojstra Bolfganga ... Freske na Mirni so evropsko pomemben spomenik ...

Na obočnih kapah nad stenami se skozi vso dolžino vrste angeli muzikanti z instrumenti ... v smislu »nebeške liturgije«, ki se sicer v slovenskem stenskem slikarstvu pojavlja že nekaj desetletij, vendar dotlej še ni doživel tako sklenjene in številčne zasedbe.« (*ddr. Janez Höfler*)

»Freske ... je zaradi števila in različnosti instrumentov komaj mogoče primerjati s katerim od doslej znanih »kranjskih prezbiterijev«, kjer so upodobljeni angeli z glasbili ... Freske so povečini likovno jasne in pregledne, zato so tudi naslikani instrumenti dovolj precizni, kar priča o slikarjevem poznavanju glasbil in potrjuje, da jih je zares verno registriral. Tako muzicirajoči angeli na Mirni preraščajo okvir lokalne zanimivosti in pomenijo tudi v celotnem slovenskem gradivu pomembno postavko. Seveda se s tem tudi vključujejo v gradivo iz zahodnoevropske umetnosti in zavzemajo v organografiji (nauk o instrumentih – op. p.) zaradi različnosti sestava in zanimivega oblikovanja detajlov pri posameznih instrumentih vidno mesto.« (*dr. Primož Kuret*)

Angeli z glasbili

Angel s trobento. Angel igra na buzino in jo na spodnjem delu drži z desnico. Z levico objema in pritiska na prsi križ, v katerega so pribiti žebliji, in palico, ki ima na koncu pritrjeno gobo. Buzina ima dolgo ravno cev z lijakastim odmevnikom.

Angel z dudami. Angel ima meh pod desno roko. Bordunska piščal je položena na desno ramo, ustnik je pred ustnicami. Na dude torej ne igra. Prsti so na luknjicah dveh piščali.

Angel s trombo marino. Angel je obrnjen vstran. Z levico ima instrument prislonjen na levo ramo, z desnico pa vleče z lokom po strunah.

Angel z opreklem. Oprekelj, na katerega igra angel, ima obliko podolgovate pravokotne škatle. Instrument ima tri odprtine za resonanco in dva mostička, preko katerih teče osem strun. Tolkalca drži angel med kazalcem in sredincem desnice ter med palcem in kazalcem leveice. Tolkalci sta podolgovate oblike, ravni, brez kakršnekoli zaokrožitve proti vrhu. Angel na oprekelj igra: tolkalce v desnici je v zraku desno od srednje tretjine, medtem ko je tolkalce v levici udarilo na strune v srednji tretjini glasbila.

Angel z rebekom (pošet). Angel naslanja instrument na desno ramo, z levico pa vleče z lokom po strunah. Vrat instrumenta je zakrivljen in ima vijake, kamor so napete štiri strune. Na sredini

glasbila sta vidni dve polkrožni odprtini, nad njima je rozeta. Vsi prsti angelove desnice razen palca so na strunah. Obraz angela kaže zamaknjenost in koncentracijo.

Angel s klavičembalom (klavikord). Na klavičembalu števila strun ni mogoče natančno določiti. Belih tipk je približno 25, črne tipke niso jasno razvidne. Freska kaže, da je slikar smiselno razporedil tri oktave. Angelove roke so na instrumentu, prste ima na tipkah, vendar pri igranju ne uporablja palcev.

Angel z zvončki (zvonci). Angel ima v vsaki roki zvonec tulpaste oblike. Kemblja ni videti. Z levico je zamahnil, zvonec je obrnjen kvišku, medtem ko je desnica obrnjena le delno navzgor. Celotna situacija kaže, da angel pozvanja.

Angel s harfo. Starejša upodobitev tega instrumenta iz začetka 15. stoletja.

Angel z lutnjo (mandolina). Angel z lutnjo je naslikan v polju za oltarjem. Poleg njega je angel s kraguljčki. Na buči podobnem korpusu, ki ga drži prislonjenega na prsi, brenka z levico po slabo vidnih strunah, desnica in vrat instrumenta pa se izgubljata in se zaradi slabe ohranjenosti freske ne razločita več.

Angel z dvojnici (dvojnica). Angel ima v rokah poseben primer flavte – dvojnice. Stoji v profilu in kaže desno stran obraza. Angel drži instrument na ustih, obe roki sta na luknjicah, desna bliže ustom, leva na spodnjem delu instrumenta. Vidni sta dve cevi.

Angel s pavkami (boben). Angel ima pavke privezane okrog pasu. Kotla nista enake velikosti. Nanju udarja s tolkalcema, ki sta podolgovata in na koncu močno okrogla. Tolkalce v desnici je na kotlu, tolkalce v levici pa še v zraku. Poleg membrane se vidi tudi del kotlastega korpusa.

Angel s portativom. Portativ, mali in prenosni tip orgel, je angel v realni drži postavil na levo koleno s pravim kotom proti telesu. S prsti desne roke igra po tipkah, z levo roko pa goni meh. Portativ ima štirinajst piščali. Tastatura in meh sta dobro vidna in razločna, razločimo tudi črne tipke. Instrument ima podstavek z nogami.

Angel s kraguljčki. Instrument je zelo slabo viden, ker je freska preveč uničena. Videti je le, da drži angel v levici, dvignjeni v zrak, manjši zvonček. Kaj drži v desnici, ni mogoče ugotoviti.

Angel z zavito trobento (pozavna). Angel drži z desnico zavito trobento – zavito v obliki črke S tako, da zaokroženi srednji del teče vzporedno s cevjo, preden le-ta zavije – na srednjem zavoju in jo z dlanjo objema. Prsti desnice so na srednjem, zavitem delu. Z levico drži trobento pri ustnicah. Ker je freska poškodovana, se del instrumenta od zavitega dela do odmevnika ne razloči več.

Angel s trobento. Angel igra na buzino in jo na spodnjem delu drži z desnico. Z levico objema znamenja trpljenja in v roki drži sulico. Buzina ima dolgo ravno cev z lijakastim odmevnikom.

Angel z rogom. Angel trobi na rog. Njegov rog je podolgovato zaokrožen. Drži ga z levico in ga prislanja na ustnice. Zdi se, da je angel z desnico prijel rog pri odmevniku.

Spremna beseda je sestavljena iz besedil ddr. Janeza Höflerja *Srednjeveške freske v Sloveniji III*, 2001, *O Mojstru Bolfgangu in nekaterih pogledih na srednjeveško stensko slikarstvo v Sloveniji*, 1999, *O nekaterih vidikih likovne umetnosti srednjega veka na Slovenskem*, 1989 in intervjuja Čaka ga vojvodska palača v Urbinu, 2002, ter iz besedila dr. Primoža Kureta *Angeli z glasbili v Mirni na Dolenjskem*, 1969.

Opisi fotografij so povzeti po delih dr. Primoža Kureta *Glasbeni instrumenti na srednjeveških freskah na Slovenskem*, 1973, in *Angeli z glasbili v Mirni na Dolenjskem*, 1969.